

Plan de formación de axentes sociais en Educación para a Igualdade de Xénero e o Desenvolvemento

Este plan desenvólvese no marco da campaña “**A muller como factor clave do desenvolvemento**”, financiada pola AECI e executada por Axuda en Acción, Entreculturas e InteRed, que quere sensibilizar sobre a importancia do papel que xogan as mulleres no avance das sociedades e a igualdade de xénero como factor clave no desenvolvemento. Devandita campaña esta orientada á articulación dos principais actores da cooperación para a elaboración dunha axenda que promova o cumprimento das metas de Beijing e Obxectivos do Milenio.

1. Contextualización e xustificación do plan de formación.

A situación das mulleres é moi diferente duns países a outros, aínda que teñen un denominador común: **en ningún país do mundo as mulleres teñen os mesmos dereitos e oportunidades que os homes**, o que as impiden participar en igualdade de condicións en todos os ámbitos da vida.

A pesar dos cambios e esforzos realizados, seguen existindo grandes desigualdades entre homes e mulleres, que se manifestan de diferentes formas:

- O 70 % da poboación que vive na pobreza son mulleres.
- Dous terzos da poboación adulta analfabeta son mulleres.
- Máis de 500.000 mulleres morren anualmente no mundo por causas relacionadas co embarazo e o parto.
- Ao menos unha de cada tres mulleres e nenas en todo o mundo sufriron violencia física ou sexual ao longo da súa vida.
- A inmigración feminina medrou nos últimos dez anos un 74%, fronte ao 22% que aumentou a masculina. A xornada laboral das mulleres inmigrantes é un 37% máis longa que a das españolas.

Con todo, xunto ás cifras que dan medida á inxustiza, atopamos outras moitas que nos falan da **decisiva achega das mulleres ao desenvolvemento das súas sociedades**. Elas producen entre o 60% e o 80% dos alimentos nos países empobrecidos e a metade a nivel mundial e a súa contribución en traballos non remunerados suporía en valor monetario o equivalente a un 25%-30% do Produto Interior Bruto mundial. As mulleres protagonizaron, e ségueno facendo, múltiples movementos en defensa dos Dereitos Humanos, pola fin dos conflitos armados, pola consolidación da paz e pola defensa do medio ambiente, e son as que se encargan de atender a membros da familia enfermos ou que non poden valer por si mesmos, tarefas que son absolutamente necesarias para garantir o funcionamento dos sistemas de saúde modernos.

Esta situación é consecuencia dos condicionantes de **xénero** - os roles e estereotipos que as sociedades lles asignan ás mulleres e aos homes por pertencer a un sexo ou outro - que condicionan a vida de homes e de mulleres, limitando a súa liberdade, impedindo o desenvolvemento pleno da súa capacidades, tanto persoais como profesionais.

Para percorrer o longo camiño que resta ata alcanzar a real igualdade entre mulleres e homes, necesitamos traballar para lograr un empoderamento das mulleres, desaprender os mandatos do xénero, repensar os valores e actitudes que impregnan

A muller como factor clave do desenvolvemento

as culturas e a vida das persoas que contribúen á desigualdade entre sexos... de aí a importancia da educación como ferramenta de cambio social.

A educación é parte esencial para a transmisión dos roles e estereotipos de xénero, o que fai que se converta en imprescindible traballar na educación pola igualdade e abordar o sexismo. Tamén a educación non formal, como un proceso de aprendizaxe que ten unha ampla e diversa metodoloxía de traballo debe incorporar, de igual xeito que a educación formal, unha formulación crítica e transformador dos modelos psico - sociais - culturais tradicionais.

Pero eliminar o sexismo non é responsabilidade única dos ámbitos educativos, senón que debe abordarse desde todos os demais: familia, medios de comunicación, institucións políticas... Por iso este proxecto ten como obxectivo que diferentes axentes socializadores se capaciten e traballen por unha sociedade máis igualitaria. Estes axentes deben ter conciencia da tremenda desigualdade que existe entre mulleres e homes, para que poidan enmarcar o traballo que desempeñan dentro do movemento mundial pola igualdade de oportunidades e, desde unha perspectiva máis persoal, poidan realizar un cuestionamiento da súa propia práctica, superar a sistemática asignación de roles en función do sexo e reforzar aqueles valores que orientan cara ao libre desenvolvemento das capacidades e potencialidades.

En España déronse importantes pasos para lograr a igualdade real entre homes e mulleres:

-A Lei Integral contra a Violencia de Xénero menciona a *"necesidade de articular medidas de sensibilización e prevención no ámbito educativo"*.

-Lei orgánica para a igualdade efectiva de mulleres y homes ten como obxecto facer efectivo o dereito de igualdade de trato e oportunidades entre mulleres e homes, mediante a eliminación da discriminación da muller.

Cómpre destacar como novidade desta lei, a consideración da dimensión da transversalidade da igualdade. Como consecuencia da súa promulgación, modificaranse importantes leis en materia de educación e cultura. Por exemplo, en relación ao sistema educativo, este debe incluír nos seus fins (currículos):

- A educación a igualdade de dereitos e oportunidades entre mulleres e homes.
- A eliminación dos obstáculos que dificultan a igualdade efectiva entre mulleres e homes.
- Evitar os comportamentos sexistas, os estereotipos sociais asociados, etc.
- Proxectos e programas dirixidos a fomentar a coeducación.
- Recoñecemento das mulleres na Historia.
- Igualdade e medios de comunicación.
- Igualdade de trato e oportunidades no ámbito laboral.

Para a incorporación da perspectiva de xénero en todos os ámbitos e en concreto no ámbito da educación non formal é necesario unha formación e sensibilización dos axentes sociais, unha adquisición de coñecementos e técnicas necesarias que os habiliten para a consecución destes obxectivos e leis, para unha real igualdade de oportunidades para home e mulleres.

A muller como factor clave do desenvolvemento

2. Destinatarios da formación.

Este plan de formación está dirixido a un amplo abano de axentes sociais dedicados á educación social, á educación no tempo libre, á mediación social... e todo o voluntariado de ONG de desenvolvemento ou de intervención social.

Pero estes colectivos forman, á súa vez, grupos moi heteroxéneos de persoas en canto a nacionalidade, idade, sexo, formación académica, titulación específica adquirida para desempeñar o seu traballo, así como a súa formación e conciencia de xénero.

- **Monitores/as e coordinadores/as de Tempo Libre:**

Desenvolven proxectos educativos no seo de asociacións infantís e xuvenís, institucións públicas, empresas de educación alternativa e lecer, grupos Scouts... Os seus principais ámbitos de traballo son ludotecas, granxas-escolas, campamentos de verán, apoio e animación en centros escolares e culturais, espazos de lecer alternativo para mozos e mozas... Cada comunidade autónoma regula os contidos de formación para a obtención dos títulos oficiais de Monitor de Tempo Libre e Coordinador de Tempo Libre, aínda que posteriormente recae nas Escolas de Tempo Libre recoñecidas a tarefa de ofrecer as accións de formación. A educación para a igualdade de xénero non é un contido obrigado polo que non adoita ofrecerse, e cando se aborda dedícaselle un máximo de 8hs, de 150 e 250hs mínimas obrigatorias respectivamente.

- **Educadores/as sociais:** Desenvolven proxectos de intervención socioeducativa no ámbito local para o desenvolvemento comunitario, a inclusión e a transformación social. A maior parte dos educadores e educadoras sociais son diplomados en Educación Social por algunha das múltiples facultades de educación que ofrecen esta formación. Só nalgúns programas se inclúe algunha materia relacionada coa educación para a igualdade de xénero, e sempre de xeito optativa. Posteriormente, o colectivo atopa ofertas de formación a través de colexios e asociacións profesionais e outras institucións públicas ou privadas dedicadas á educación non formal e á animación sociocultural.

- **Mediadores/as sociais:** Traballan principalmente no ámbito local, en asociacións de veciños, organizacións e asociacións de mulleres, de inmigrantes, etc.; así como en servizos públicos específicos de mediación. Median con persoas nacionais e inmigrantes e asociacións en diferentes ámbitos e tipos e para iso necesitan un amplo coñecemento da realidade social das persoas coas que traballan, especialmente da realidade dos migrantes. Entre os/as mediadores/as hai diferentes nacionalidades, experiencias laborais, así como formación académica e especificamente en mediación, pois algúns adquiren o título de mediador a través de posgraos universitarios e outros a través de escolas municipais que imparten cursos de duración e profundidade diversa. A formación que se imparte en xénero é incipiente e moitos non adoitan ter unha formación profunda sobre a realidade das mulleres inmigrantes.

- **Voluntariado social e de ONG de desenvolvemento:** O voluntariado é colectivo extremadamente variado tanto polo traballo que desempeña (atención directas a colectivos en risco social, acompañamento de maiores e enfermos, tarefas administrativas, animación sociocultural, educación no tempo libre...), como pola natureza das organizacións nas que se atopa (asociacións, fundacións, organismos públicos... de moi distintos tamaños) ou polas súas características persoais, aínda que é maioritario o voluntariado xuvenil e o de maiores de 65. Habitualmente non precisan formación ningunha para comezar a realizar o seu traballo pero dispón dunha oferta cada vez maior por parte das administracións para formarse ou especializarse nas súas funcións.

A muller como factor clave do desenvolvemento

3. Obxectivo xeral e obxectivos específicos por colectivo destinatario.

A **finalidade** deste plan é a de:

- promover unha educación non sexista, que
- faga visible a importancia da equidade de xénero no desenvolvemento e que
- fortaleza as capacidades de participación das organizacións sociais e institucións educativas.

Obxectivo Xeral de Aprendizaxe:

Desenvolver as capacidades necesarias para promover, desde a educación non formal e outros ámbitos da intervención social, a igualdade de xénero como factor clave do desenvolvemento humano e sostible.

Obxectivos específicos de aprendizaxe:

- Identificar as desigualdades de xénero en diferentes ámbitos: familia, escola, traballo...
- Sensibilizarse e capacitarse sobre a necesidade dunha educación non sexista que proporcione valores de igualdade e supere a discriminación por razóns de sexo.
- Ser quen de promover a transformación das relacións de xénero no proceso de socialización que leva a cabo nos espazos de intervención social.
- Ser quen de sensibilizar sobre a situación das mulleres e as relacións de xénero no mundo.
- Ser quen de promover a igualdade de xénero como elemento imprescindible para alcanzar un desenvolvemento humano sostible.
- Coñecer a plataforma de acción de Beijing e o seu grao de cumprimento.

4. Identificación de contidos.

Contidos conceptuais:

- O sistema sexo/xénero. Desigualdades de xénero: androcentrismo.
- Roles e estereotipos de xénero.
- Feminismo: teoría e práctica.
- Lei de igualdade de oportunidades entre mulleres e homes.
- A coeducación como educación no valor da igualdade.
- O currículo e a transmisión de valores desde unha perspectiva de xénero.
- As mulleres no mundo: distintas manifestacións dun mesmo fenómeno.
- A relación entre a igualdade de xénero e o desenvolvemento. A achega das mulleres ao desenvolvemento.
- Xénero e interculturalidad.
- Por que Beijing? Avances e retrocesos no respecto dos dereitos humanos das mulleres. Mainstreaming e empoderamento.
- Participación política e liderado das mulleres.

Contidos procedementais:

- Análise da realidade con enfoque de xénero.
- Estudo do tratamento diferenciado de mulleres e homes nos medios de comunicación: cine, cancións, publicidade, etc.

A muller como factor clave do desenvolvemento

- Atopar as diferenzas de xénero en canto á participación das mulleres e homes nas actividades do Tempo Libre e no movemento asociativo.
- Incorporación de pautas non sexista na realidade cotiá: uso de linguaxe non sexista.
- Analizar e desaprender os estereotipos relativos ás mulleres e homes doutros contextos sociais, culturais e económicos.
- Diferenciación de condición e posición de xénero.
- Análise crítica, elaboración e uso de mensaxes e imaxes sobre as mulleres e homes do mundo e a súa participación no desenvolvemento.

Contidos actitudinais:

- Apreciación da igualdade de xénero como cuestión de dereitos humanos.
- Desenvolvemento unha actitude crítica e autocrítica: Cuestionamento do aprendido sobre a nosa identidade como mulleres e homes.
- Compromiso de incorporar unha perspectiva de xénero no noso traballo e en todas as facetas da vida.
- Adquirir actitudes e comportamentos que promovan a educación de xénero.
- Valoración e respecto da diversidade nos estereotipos e relacións de xénero no mundo.

5. Organización e metodoloxía.

As accións formativas terán unha duración entre 8 e 24 horas distribuídas en sesións de 3 a 4 horas. O número máximo de participantes na formación será de 25 e o mínimo de 8.

A metodoloxía que propomos pretende potenciar ao máximo as capacidades das persoas participantes axuntando traballo individual e traballo en equipo, para que se favoreza así tanto a introspección como o intercambio de ideas e o consenso.

Como punto de partida, expomos unha metodoloxía coas seguintes características:

- **Participativa e aberta:** As persoas receptoras deben constituírse no núcleo da formación, expóndose os distintos temas de tal modo que se xere un intercambio de información e puntos de vista entre formadores/as e participantes. É preferible evitar a conferencia.
- **Activa, práctica:** Aprender facendo. Ademais, se lles damos un enfoque lúdico ás actividades, axudaranos a fixar os coñecementos aprendidos.
- **Motivadora e vivencial:** Para conectar coas necesidades e intereses das e dos participantes e respondendo a estes, que consideramos esencial para conseguir aprendizaxes significativas.

Cando se dean as condicións necesarias favorecerase a utilización da metodoloxía socio-afectiva, na que se parte do vivenciado para facilitar a transformación persoal e favorecer a acción.

- **Sentir:** Aprendizaxe na propia pel, utilización de técnicas que permiten agromar sentimentos e actitudes profundas.
- **Pensar:** Unha vez que as persoas vivan unha situación debemos pasar á análise, á capacidade de describir o experimentado, e entón achegar datos, conceptos, teorías que ao estaren sensibilizados e sensibilizadas van ser debatidas e integradas.
- **Actuar:** Queremos fomentar que se desenvolvan actitudes críticas e transformadoras; que se sinta a necesidade de transmitir e educar desde a igualdade de oportunidades.

A muller como factor clave do desenvolvemento

6. Accións formativas propostas

I. Sesións de enfoque de xénero na mediación social

(2 sesións de 4 horas, en cursos de formación de mediadores/as)

Obxectivo xeral:

Desenvolver as capacidades necesarias para incorporar a perspectiva de xénero na mediación social.

Obxectivos específicos:

- Identificar as desigualdades de xénero en diferentes ámbitos: familia, escola, traballo...
- Analizar a realidade en que se intervén con perspectiva de xénero para poder diferenciar necesidades e intereses de homes e mulleres.
- Promover a transformación das relacións de xénero no proceso de socialización que se leva a cabo nos espazos de intervención social.

1ª Sesión: o sistema sexo/xénero. Roles e estereotipos de xénero. Sexismo e androcentrismo. Desigualdades de xénero: laborais, escolares, espazo público, privado e doméstico...

2ª Sesión: Xénero e interculturalidade. Empoderamento e Dereitos das mulleres. A lei de Igualdade de Oportunidades entre homes e mulleres.

II. Curso de enfoque de xénero na acción voluntaria

(3-5 sesións de 4 horas)

Obxectivo xeral:

Desenvolver as capacidades e actitudes necesarias para realizar unha intervención social que contemple e promova a igualdade de xénero.

Obxectivos específicos:

- Identificar as desigualdades de xénero en diferentes ámbitos: familia, escola, traballo...
- Sensibilizar e capacitar as persoas voluntarias sobre a necesidade de analizar as distintas necesidades e intereses dos homes e mulleres destinatarios da intervención social.
- Promover a transformación das relacións de xénero no proceso de socialización que se leva a termo nos espazos de voluntariado.

1ª Sesión: O sistema sexo/xénero. Roles e estereotipos de xénero. Sexismo e androcentrismo. Desigualdades de xénero: laborais, escolares, espazo público, privado e doméstico...

2ª Sesión: Proceso de socialización e construción da identidade de xénero: familia, medios de comunicación, linguaxe, publicidade... Análise da transmisión de estereotipos e roles de xénero na intervención social.

3ª. Sesión: A Igualdade de xénero dentro das organizacións. Análise das nosas organizacións desde a perspectiva de xénero. Propostas de mellora.

A muller como factor clave do desenvolvemento

III. Sesións de educación para a igualdade de xénero no tempo libre

(2 sesións de 4hs en cursos de formación recoñecidos por las CCAA).

Obxectivo xeral:

Desenvolver as capacidades necesarias para promover a igualdade de xénero como factor crave do desenvolvemento humano e sostible na educación no TL.

Obxectivos específicos:

- Identificar as desigualdades de xénero en diferentes ámbitos: familia, escola, traballo...
- Sensibilizar e capacitar os axentes sociais sobre a necesidade dunha educación non sexista que proporcione valores de igualdade e supere a discriminación por razóns de sexo.
- Promover a transformación das relacións de xénero no proceso de socialización que leva a cabo nos espazos de intervención social.

Contidos:

1ª Sesión: O sistema sexo/xénero: Roles e estereotipos de xénero. Desigualdades de xénero. Proceso de socialización e construción da identidade de xénero: familia, medios de comunicación, linguaxe, publicidade, lecer...

2ª Sesión: Educación para a igualdade no Tempo de Lecer. Elaboración de propostas didácticas para traballar a igualdade de xénero no ámbito non formal.

IV. Curso de educación para la igualdad de género en el tiempo libre

(4-6 sesións de 4hs)

Obxectivo xeral:

Desenvolver as capacidades e actitudes necesarias para educar no tempo de lecer con e pola igualdade de xénero.

Obxectivos específicos de aprendizaxe:

- Identificar as desigualdades de xénero en diferentes ámbitos: familia, escola, traballo...
- Sensibilizar e capacitar os educadores/as non formais sobre a necesidade dunha educación non sexista que proporcione valores de igualdade e supere a discriminación por razóns de sexo.
- Promover a transformación das relacións de xénero no proceso de socialización que leva a cabo nos espazos educativos non formais.

Contidos:

1ª Sesión: O sistema sexo/xénero. Roles e estereotipos de xénero. Sexismo e androcentrismo. Desigualdades de xénero: laborais, escolares, espazo público, privado e doméstico?

2ª Sesión: Proceso de socialización e construción da identidade de xénero: familia, medios de comunicación, linguaxe, publicidade... Análise das diferenzas educativas entre homes e mulleres: uso de espazos.

3ª Sesión: O currículo oculto e a transmisión de valores desde unha perspectiva de xénero. A coeducación como educación no valor da igualdade.

A muller como factor clave do desenvolvemento

4ª Sesión: Educación no Tempo de Lecer para a Igualdade de xénero. Elaboración de propostas didácticas para traballar a igualdade de xénero no ámbito non formal.

V. Curso de educación para o desenvolvemento e a igualdade de xénero no TL

(4-6 sesións de 4hs)

Obxectivo xeral:

Desenvolver as capacidades e actitudes necesarias para incorporar a igualdade de xénero á Educación para o Desenvolvemento no ámbito non formal.

Obxectivos específicos:

- Identificar as desigualdades de xénero en diferentes ámbitos: familia, escola, traballo...
- Ser quen de sensibilizar sobre a situación das mulleres e as relacións de xénero no mundo.
- Promover a igualdade de xénero como elemento imprescindible para alcanzar un desenvolvemento humano sostible.
- Coñecer a plataforma de acción de Beijing e mobilizarse para contribuír ao seu cumprimento.

1ª Sesión: O sistema sexo/xénero. Roles e estereotipos de xénero. As mulleres no mundo: distintas manifestacións dun mesmo fenómeno. A achega das mulleres ao desenvolvemento: migracións, participación política, traballo de coidado.

2ª Sesión: A relación entre a igualdade de xénero e o desenvolvemento. Por que os ODM e Beijing? Avances e retrocesos no respecto dos dereitos humanos das mulleres.

3ª Sesión: Xénero e interculturalidad. Elaboración e uso de mensaxes e imaxes sobre as mulleres e homes do mundo e a súa participación no desenvolvemento.

4ª Sesión: Pasar á acción: mobilización a favor da igualdade. Elaboración de propostas didácticas para traballar a igualdade de xénero no desenvolvemento no ámbito non formal.

A muller como factor clave do desenvolvemento

VI. Obradoiro para a incorporación da perspectiva de xénero á formación

(3 sesións de 4hs)

Obxectivo xeral:

Incorporar a perspectiva de xénero á formación e formadores/as.

Obxectivos específicos:

- Identificar as desigualdades de xénero en diferentes ámbitos: familia, escola, traballo...
- Analizar as prácticas habituais de formación desde a perspectiva de xénero e identificar as posible transmisión dos roles e estereotipos de xénero desde o currículo oculto.
- Elaborar propostas de incorporación do enfoque de xénero á formación de formadores/as.

1ª Sesión: O sistema sexo/xénero. Roles e estereotipos de xénero. Sexismo e androcentrismo. Desigualdades de xénero: laborais, escolares, espazo público, privado e doméstico...

2ª Sesión: Proceso de socialización e construción da identidade de xénero: familia, medios de comunicación, linguaxe, publicidade? Análise da transmisión de estereotipos e roles de xénero na formación.

3ª Sesión: Incorporación do enfoque de xénero ás accións de formación. Elaboración de propostas.

A muller como factor clave do desenvolvemento

7. Recursos pedagóxicos, humanos e materiais necesarios.

Recursos pedagóxicos:

Os materiais didácticos de apoio da campaña poderanse utilizar para aprofundar nos contidos e como guía para actividades propostas. Tamén se atoparán neles referencias a materiais audiovisuais que poden servir de apoio ás sesións.

Recursos Humanos:

A formación será impartida por especialistas en educación para a igualdade de xénero do ámbito local no que se vaia a realizar a formación ou desprazados desde Madrid.

Recursos técnicos e materiais necesarios:

Computador portátil, canón - proxector e DVD. Papelógrafos e rotuladores. Aula ampla con mobiliario móbil para poder ser retirado se é necesario.

8. Recursos económicos.

As organizacións InteRed, Entreculturas e Axuda en Acción contan co apoio económico da Axencia Española de Cooperación para a execución deste plan de formación. Así mesmo, comprométese a achegar os seus recursos e experiencia, especialmente no que atinxe á coordinación e seguimento das accións formativas.

9. Método de avaliación

Preténdese facer da avaliación un proceso constante que permita enriquecer e adaptar o plan de formación desde o seu deseño ata a súa finalización e en toda a súa execución. Os aspectos a avaliar serán, fundamentalmente, a obtención de obxectivos, a selección e tratamento dos contidos, a metodoloxía empregada, os/as formadores/as seleccionados, os recursos empregados, a coordinación e organización do curso, o grupo e cada un dos/as participantes de xeito individual.

Ao finalizar cada unha das accións formativas, realizarase unha avaliación individual e colectiva por parte de todos os participantes, así como polo equipo de coordinación do curso, e redactarase un informe-memoria da experiencia.

As persoas que participen no 80% das horas de formación realizadas e realicen, nos casos que así se propoña, unha práctica asociada aos contidos, recibirán un certificado co respaldo da institución na que se enmarcou a acción formativa.

A muller como factor clave do desenvolvemento